Velferdsprotokoller for gris – Helsetjenestens erfaringer

BENTE FREDRIKSEN[1]
[1]Animalia, Helsetjenesten for svin

Når man utvikler og tar i bruk velferdsprotokoller bør man ha formålet klart for seg. Hvem som gjør registreringene er også av betydning. Helsetjenesten for svin utviklet i 2004 en protokoll som blant annet er benyttet i næringens kompetansebeviskurs. Det er også laget en forkortet versjon av denne, tenkt til bruk i rådgivingstjenesten, men som også kan brukes for å samle dokumentasjon på status for enkelte sentrale velferdsparametre.

Formål med protokollen

Hva som er en hensiktsmessig protokoll vil avhenge av hva den skal brukes til. Rådgiving, kompetanseoppbygging, forskning, dokumentasjon, avdekking av forskriftsbrudd er forskjellige formål som krever ulike løsninger.

Hvem skal gjøre registreringene?

Registreringene vil være avhengig av øynene som ser. De er igjen avhengig av ulike faktorer som utdanning (veterinær, husdyrkandidat, bonde, andre), erfaring med svineproduksjon, forhåndskjennskap til besetningen, osv. Dersom registreringer skal gjøres av forskjellige personer og senere sammenstilles, er kalibrering en nødvendighet. Mulige dobbeltroller bør også avklares. Det er ikke uproblematisk om en som benyttes som rådgiver plutselig får tillagt en tilsynsfunksjon.

Hvem skal betale for besøket?

Når man utvikler protokoller tilstreber man gjerne å få fram et mest mulig helhetlig bilde av besetningen, og gjerne komme fram til en enkelt karakter (benchmarking), evt. én karakter per avdeling. Slike protokoller (f.eks. Welfare Quality-protokollene) er imidlertid svært tidkrevende å utføre, og dermed svært kostbart om det skal gjøres av kvalifisert personell. Det er derfor et betimelig spørsmål hvem som skal betale for denne utredningen. Det offentlige kan naturligvis stille krav. Det samme kan varemottager (slakteri). Dersom gjennomgangen er frivillig og produsenten skal betale for den selv, vil betalingsviljen avhenge av om produsenten opplever gjennomgangen som nyttig. Da kan det være aktuelt med en enklere og mindre tidkrevende protokoll.

”Dyrevelferd gris”

”Dyrevelferd gris” er en velferdsprotokoll utviklet for å være et redskap for rådgivere/konsulenter for å foreta en mest mulig objektiv kartlegging av faktorer som kan påvirke dyrenes velferd i svinebesetningen uten at vesentlige punkter blir oversett. Samtidig skulle kartleggingen være et godt utgangspunkt for rådgivning/konkrete forbedringstiltak. Protokollen bygger på prinsipper fra ”Etisk regnskap” som brukes av Animalia ved norske slakterier. Den er utarbeidet av en arbeidsgruppe bestående av Helsetjenesten for Svin, Nortura, KLF og Animalia.

Vurderingsmalen er delt i 9 kapitler (områder) med bakgrunn i vanlige driftsformer:

1. Spedgris
2. Purker i fødebinger
3. Purker i bedekningsavdeling
4. Drektige purker
5. Ungpurker, rekruttering
6. Smågris til 25 kg

7. Slaktegris
8. Flytting/omgruppering av slaktegris (inkludert utleveringsforhold)
9. Generelle krav

Det er fra 4 til 13 kontrollpunkter i hvert kapittel. Kontrollpunktene omfatter bygningsmessige forhold, utstyr, arbeidsrutiner, personalets adferd og dyrenes adferd. Hvert kontrollpunkt vurderes etter en 4-trinns skala:

1 = god behandling/beste kjente alternativ
2 = akseptabel behandling
3 = bør forbedres
4 = uakseptabel behandling

Kriteriene for hver karakter for hvert enkelt kontrollpunkt er nøye beskrevet i protokollen. Ved besetningsbesøket går rådgiver/konsulent igjennom besetningen sammen med produsenten og setter en karakter på alle aktuelle kontrollpunkter. Hvis det gis karakter 3 eller 4 skal dette begrunnes i tekstfeltet, og man bør notere anbefalte tiltak. Det er utviklet et regneark hvor karakterene føres inn. Der blir de automatisk multiplisert med to faktorer avhengig av betydning for dyrene (1 - mindre viktig, 3 - viktig, 6 - svært viktig) og investeringsbehov (1 - investeringer nødvendig, 2 - investeringer ikke nødvendig). Bakgrunnen for sistnevnte vekting er at man etisk sett anser det å være uakseptabelt at et forhold som kan forbedres uten at det fører til økte kostnader for virksomheten ikke rettes omgående. Det vektede resultatet overføres til et oppgjørsskjema, hvor det for hvert kapittel beregnes hvor mange % besetningen scorer i forhold til et anlegg hvor alt er optimalt. Endelig resultat fremstilles i et søylediagram med en søyle for hvert kapittel (Figur 1). Et resultat på mindre enn 50 % vurderes som uakseptable forhold, en score på mellom 50 og 75 % bør forbedres, mens et resultat mellom 75 og 100 % stort sett er bra. Fullstendig gjennomgang av en besetning anslås å ta 3-4 timer.

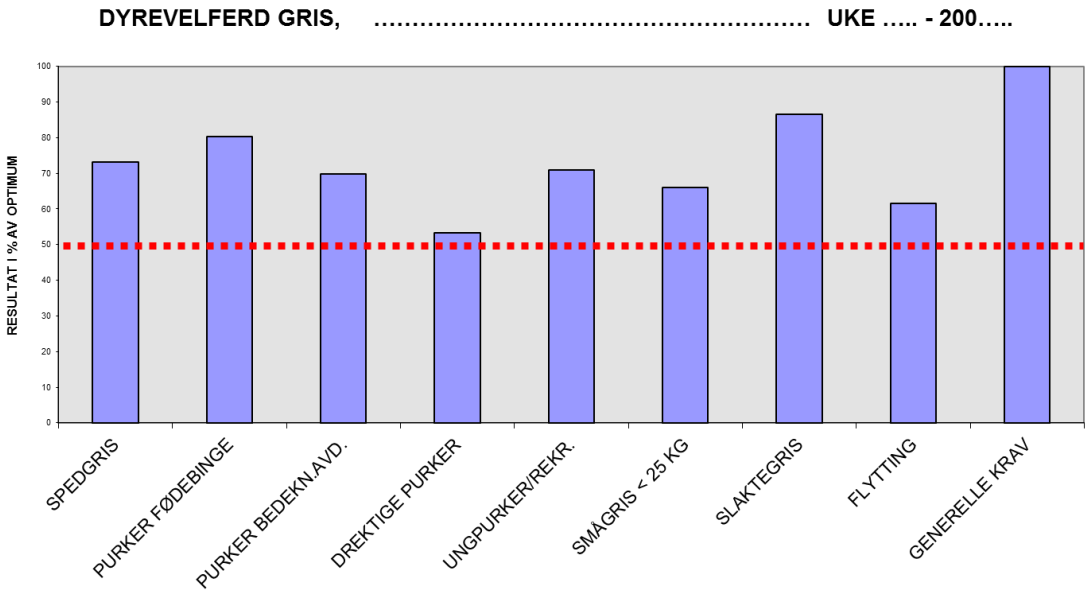

Figur 1. Eksempel på oppgjørsskjema hos en enkelt produsent etter gjennomgang av hele besetningen.

Kortversjon

Da protokollen ble laget hadde man et mål om at den skulle utføres årlig i avlsbesetningene, og hvert tredje år i bruksbesetninger. I tillegg ble den tatt inn i kursopplegget for kompetansebevis i dyrevelferd-svin, da som obligatorisk gjennomgang av produsent i egen besetning. Som en del av et undervisningsopplegg mener vi protokollen fungerer godt. Den gir et helhetlig bilde av hva som er viktig i en besetning for at dyrene skal ha det bra. Ambisjonen om gjennomføring i alle besetninger er god, men det finnes dessverre ikke ressurser (eller vilje) til dette. Som en konsekvens av dette har Helsetjenesten for svin utviklet en forenklet versjon av protokollen. Vår målsetting for denne protokollen er å 1) Være et redskap i rådgivingen, 2) Samle dokumentasjon om status for viktige dyrevelferdsparametre i norske svinebesetninger og 3) Sette fokus på områder hvor det er nødvendig å øke innsatsen. Vi har valgt ut enkelte parametre som vi mener er viktige. Protokollen består av 22 punkter som bedømmes etter "trafikklys-prinsippet". Grønn=Bra, gul=akseptabelt, men kan forbedres, rød=uakseptabelt. Eksempler på punkter er gitt i Tabell 1. Ved å gjøre protokollen så kort (max 30 minutter), legger vi grunnlag for å klare å gjennomføre den i flere besetninger. Det er også lagt til grunn at Helsetjenestekonsulentene skal kunne gjennomføre den når de er på gården i forbindelse med annet rutinebesøk. Vi har bevisst valgt å utelate spørsmål om rutiner og annet som ikke kan observeres. Dette for å få mer objektive mål. Det betyr ikke at ikke rutiner er viktige.

Kortversjon er for lite utfyllende til å gi noe helhetlig bilde av dyrevelferden på gården. Den er ikke egnet til å gi noen totalkarakter verken for gården som helhet eller for de enkelte avdelinger. Det er heller ikke hensikten med protokollen. Derimot kan den være et nyttig redskap i rådgivingsarbeidet og samtidig bidra til å skaffe dokumentasjon om status for viktige dyrevelferdsparametre i norske svinebesetninger.

Tabell 1. Som eksempel på punkter i den forkortede protokollen vises her punktene for slaktegris.

Nr	Parameter	Karakter	Observasjon
17	Miljø/strø på liggeplass	1	Tørr og trekkfri. Godt med strø.
		2	Som 1 – men med lite strø på liggeplassen
		3	Grisene gjødsler og ligger over hele bingen
18	Dyretetthet	1	God plass til alle dyr, både på liggeareal og eteplass, også siste periode før slakting
		3	Ikke tilstrekkelig eteplass til alle eller ikke tilstrekkelig liggeareal til at alle kan ligge samtidig eller <0,80 m^2 fritt areal per gris (85-110 kg) / <1,0 m^2 fritt areal per gris (>110 kg)
19	Halebiting	1	Ikke observert.
		2	Forekommer sporadisk (< 10 % ved utbrudd). Enkeltgris som biter er identifisert og fjernet fra gruppa. Bruk av sykebinge til halebitt gris om nødvendig.
		3	Forekommer blant mer enn 10 % av grisene, eller forekommer blant < 10 % av grisene, men disse er ikke ivaretatt på en god måte.
20	Flankesuging	1	Ikke observert.
		2	Forekommer sporadisk (< 10 %)
		3	Forekommer blant mer enn 10 % av grisene
Merknader og tiltak:			

Resultater fra begge protokollene vil bli vist under foredraget.

Konklusjon

Omfattende, helhetlige og tidkrevende velferdsprotokoller kan være nødvendig for formål som forskning og undervisning. Som verktøy i rådgiving eller for å dokumentere/overvåke velferdssituasjonen i et større antall besetninger er det ofte ønskelig med forenklede protokoller. På sikt har Helsetjenesten for svin et mål om at det jevnlig skal gjennomføres kvalitetssikrende veterinærbesøk i alle norske svinebesetninger. Sentrale velferdsparametre

sammen med andre viktige faktorer innen helse, hygiene og smitteforebygging vil være viktige parametre innen et slikt system. En helhetlig tilslutning fra næringen vil være nødvendig for å implementere en slik ordning.